

A HERMAN OTTÓ MÚZEUM RÉGÉSZETI KUTATÁSAI 2008

Összeállította: Hajdú Melinda*

**Herman Ottó Múzeum, Miskolc*

Cigánd–Nagy János tagi domb (Koós Judit)

Cigánd község határában a Nánási Kertészet Kft. öntözési beruházás megvalósítását tervezte, amelyhez örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére kérték fel a múzeumot.

A vizsgálandó terület Cigántól ÉK-re, a Kisvárda felé vezető műút és a Szenna-lápi csatorna által határolt, a környezetéből szemmel láthatóan jól kiemelkedő domb. Felszínét szántották, de leleteket csak szórványosan, a domb lábánál elterülő nagyobb, homokos területen találtunk. Két töredék késő bronzkori, kettő pedig szarmata. A domb tetején megfigyelt elmosódó foltok a korábban kiszántott gyümölcsfák gyökerének gödrei lehettek.

Hejőpapi–073/5 hrsz. (Hejőszalonta–Szemétkerakó), 1. és 4. lelőhely (Makoldi Miklós)

Hejőpapi és Hejőszalonta községek közigazgatási határán, a Hejőpapi 073/5. számú helyrajzi egységen az AVE–HEVES Régió Környezetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Kft. Regionális szemétkerakó telepet létesített. Ezen létesítmény területén az előzetes régészeti hatástanulmány három régészeti lelőhelyet és egy régészeti érdekű területet lokalizált. Ezen régészeti lelőhelyek feltárása 2008 és 2010 között folyamatosan zajlott. Továbbá a telephez Hejőpapi községből építettek ki

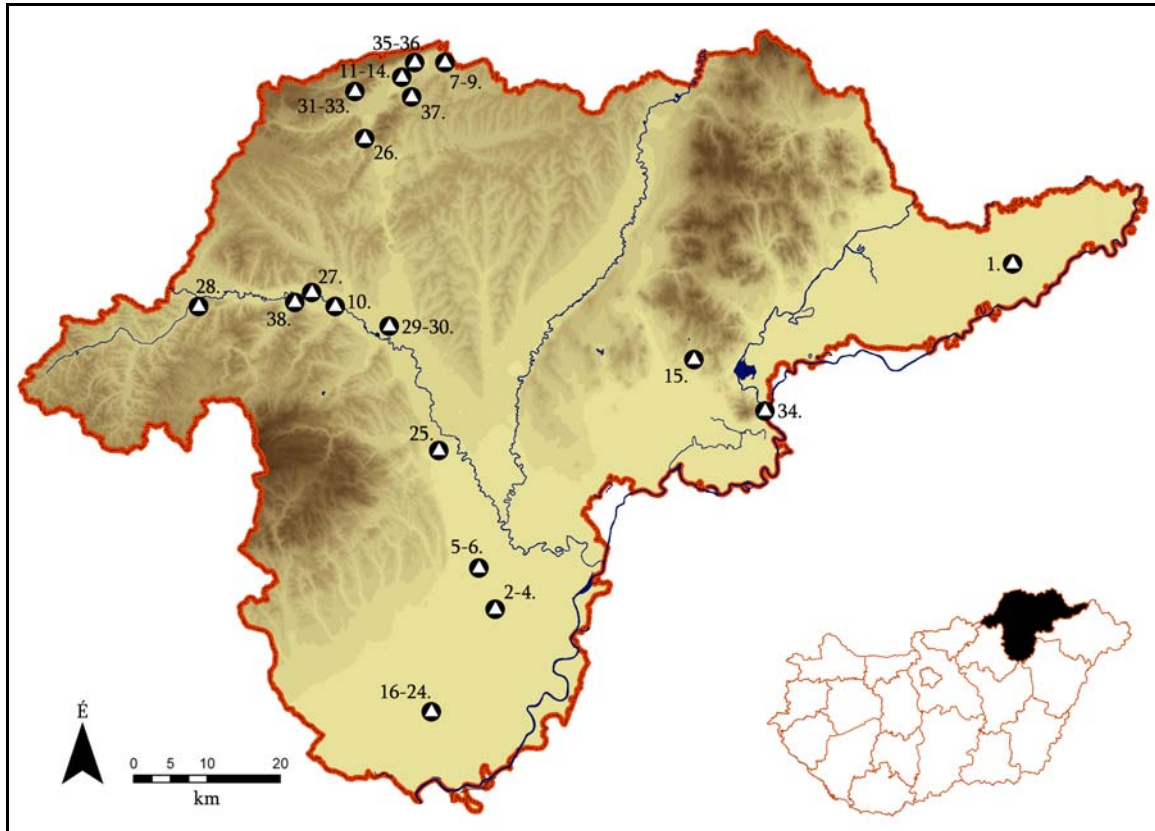
egy 3,5 km hosszúságú nyomott szennyvíz és ivóvíz vezeték, melynek egy 320 m hosszúságú szakaszára írt elő a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal régészeti megfigyelést. Ezen szakasz feltárására 2009 tavaszán került sor. A vezetékek építése során több, addig ismeretlen régészeti lelőhelyet is megbolygattak. Ezen lelőhelyek leletmentés jellegű feltárására szintén a 2009-es évben került sor, a telepelyen történő ásatásokkal párhuzamosan.

Ugyanezen év (2008) nyarán és őszén Veres János, a Herman Ottó Múzeum munkatársa tárta fel a 4. számú lelőhelyet (1,4 ha), mely a helyrajzi egység keleti oldalvonala mentén helyezkedik el. Veres János feltárása során összesen 182 stratigráfiai egységet különített el. Feltárt egy szarmata kori településrészletet, illetve egy korai neolitik (Alföldi Vonaldíszes Kerámia kultúrája, I. fázis) településrészletet is megkutatótt. A neolitik településrészletről számos agyag idolk, kultikus tárgy és a neolitik településekre jellemző hosszúgödrök kerültek elő.

Az 1. lelőhely a 073/5. helyrajzi számú terület északkeleti sarkában található, nem messze a 4. lelőhelytől. A területet Veres János már 2008 őszén kutatóárokokkal megfigyelte. A kutatóárok ásásakor nyilvánvalóvá vált, hogy a terület tényleges régészeti lelőhely, teljes feltárása kötelező. Továbbá az is,

hogy a lelőhelyen egy szarmata temetőrészlet és a 4-es lelőhelyen már részben feltárt neolitikus település folytatása található. Emiatt az 1. és 4. lelőhelyek közti területet is régészeti érde-

kűnek nyilvánítottuk, illetve ezt hozzácsatoltuk az 1. számú lelőhelyhez — így az 1. és 4. lelőhelyek közvetlenül határosak lettek egymással.

1. ábra: Régészeti kutatások 2008-ban

Fig. 1 Archaeological researches in 2008

Jelmagyarázat (*Legend*): 1. Cigánd–Nagy János tagi domb; 2. Hejőpapi–073/5. hrsz. (Hejőszalonta–Szemétlerakó) 1., 4. lelőhely; 3. Hejőpapi–073/5. hrsz.(Hejőszalonta–Szemétlerakó), 3. lelőhely; 4. Hejőpapi–Darvas-föld; 5. Hejőszalonta–DNy-i külterület, 2. lelőhely; 6. Hejőszalonta–DNy-i külterület, 5. lelőhely; 7. Hidvégardó–Nagy-Nyilas, 1. lelőhely; 8. Hidvégardó–Nagy-Nyilas, 2. lelőhely; 9. Hidvégardó–Nagy-Nyilas, 3. lelőhely; 10. Kazincbarcika–Felső-rétek; 11. Komjáti–Malom-part; 12. Komjáti–Szokolóczyké féle-telek; 13. Komjáti–Vadkert; 14. Komjáti–Vadkert 2.; 15. Mád–Rákóczi u. 46., 16. Mezőnagymihály–Batúztanya; 17. Mezőnagymihály–Farkas-tanya, Dél; 18. Mezőnagymihály–Kisgolyás-dűlő, Nyugat; 19. Mezőnagymihály–Nagyecsér, Dél; 20. Mezőnagymihály–Nagyecsér, Észak; 21. Mezőnagymihály–Nagygolyás-tanya; 22. Mezőnagymihály–Nagyház-tanya; 23. Mezőnagymihály–Nagy-tanya, Kelet; 24. Mezőnagymihály–Salamon-tanya; 25. Miskolc–Diósgyőri vár, Huszár-vár; 26. Perkupa–Dobódél–Kertalja; 27. Sajókaza–Papszer; 28. Sajónémeti–Vár-hegy; 29. Sajószentpéter és Sajóecseg között, a vasúti őrháztól északra elnevezésű lelőhely, illetve Sajószentpéter, 26. sz. főút, 2. lelőhely; 30. Sajószentpéter–Kápolnai út alja; 31. Szögliget–Hadi út alja; 32. Szögliget–Potranyik-patak partja; 33. Szögliget–Szádvár; 34. Tokaj–Rákóczi vár; 35. Tornanádaska–Dél; 36. Tornanádaska–Elháza; 37. Tornaszentandrás–Kender-föld; 38. Vadna–Vár-tető

*Hejőpapi-073/5.hrsz.(Hejőszalonta–Szemé-
lerakó), 3. lelőhely (Makoldi Miklós)*

A Hejőpapi határában található, de Hejőszalonta lelőhelyként bejegyzett (maradok ezért Hejőpapinál) hulladéklerakó bővítése négy régészeti lelőhelyet érint. Ezek közül először a beruházó kérésére, a 3. számú feltárása történt meg.

A munkát 2008. június 2-án kezdtük meg, ekkor történt meg a kutatóárkok kitzúzése geodéták által. A lelőhely kutatását tehát szondázó módszerrel, kutatóárkok segítségével kezdtük meg. Mivel a helyszín egy megközelítően É–D-i dombhát, ezért a kutatóárkokat K–Ny-i irányban húztuk ki. Célunk a lelőhely lehetőségeihez mért minél gyorsabb megkutatása és a költséghatékonyság volt. Ezért a dombhát legmagasabb részét szondáztuk először, majd haladtunk az alacsonyabb részek felé. Módszerünk igazolta önmagát, hiszen bebizonyosodott, hogy régészeti jelenségek csak a dombhát legmagasabb részén jelentkeznek, a mélyebb területeken nem. Emiatt a kutatóárkokat nem ástuk ki teljes hosszukban, illetve az É-i és D-i mélyebb területen néhány árkot ki sem nyitottunk. Viszont a középső, legmagasabb részen összességében egy 50 x 80 m-es területről, körülbelül 5000 m³ homokos talajt távolítottunk el, ennek során került elő a legtöbb régészeti jelenség.

A lelőhelyet a feltárás előtt akácerdő borította. Talán ennek is köszönhető, hogy az előzetes terepbejárás során igen kevés mennyiségű és eléggé jellegtelen kerámiatöredék került csak elő. A szondázás során derült ki, hogy a dombhát tetején egyáltalán nem található humusz, hanem a dombot alkotó folyami homok bukkan itt a felszínre — aminek felső rétegét a hajdan volt erdő kötötte meg. Viszont a gyökérzet kiszagatása során ezt a felső réteget teljesen eltávolították — így gyakorlatilag az „altalaj” került a felszínre. A problémát az jelentette, hogy a tiszta, szennyződésmentes folyami homokban nem

lehetett észrevenni az objektumok (sírok) betöltését sem, ami a munkát igencsak megnehezítette.

A dombhát tetején jelentkező régészeti jelenségek három kategóriára bonthatók:

1. kelta temetkezések (8 db sír + szórványok),
2. ismeretlen korú telepjelenségek (2 db gödör),
3. legújabb kori telepjelenség (1 db gödör).

A telepjelenségek kisméretű, kerek gödrök voltak, leletanyagot nem tartalmaztak.

Ezzel ellentétben a kis sírszámú kelta temető igen szép és gazdag leletanyaggal jelentkezett. A temetőt minden valószínűség szerint teljesen feltártuk (a szélső sírok körül 20 m-es biztonsági sávot kutattunk). A sírok É–D irányú dombhát gerincén helyezkednek el, a domb tetején, illetve annak déli lejtőjén (a „lehumuszolt” terület 4000 m²). Meg kell állapítsuk, hogy a temető hajdan több sírből állhatott, de sajnálatos módon igen erős lehetett a felületi erózió, mely által számos temetkezés pusztulhatott el. (Erre utalnak a feltárás során, a felszínen talált szél által koptatott edénytöredékek, illetve a 3. sír, melyet még a fagyökerek kiszedése során bolygattak meg, alig 20 cm-es mélységben. Ellenben megállapíthatjuk, hogy a mélyebb — és talán gazdagabb sírok átvészelték az évszázadok viharait — így most sikeresen feltárhattuk őket. A problémát itt is az jelentette, hogy ezen mélyebb sírok betöltése is a legtöbb esetben tiszta homok volt — így feltárásukat lehetetlen volt érzékelni, sajnos csak akkor találtuk meg őket, mikor a nyelés során a gép megsértette az edénymellékletek peremét.

A két legmélyebben elhelyezkedő sír kialakításában elüt a többitől. Az 5. és 7. síroknak már viszonylag hamar jelentkezett a feltárásuk és sötétebb betöltésük egyértelműen megkülönböztethető volt a sárga folyami homoktól. Ezen temetkezések gödre négyzetes, illetve téglalap alakú volt, mélységük a mai felszíntől számítva is megközelítette a 2 mé-

tert! Tájolásuk ÉÉNy–DDK volt. Ezen temetkezések egyértelműen szórt hamvasak voltak — hasonlóan a többi sírhoz —, kivételt csak a 8. számú sír jelent, mely csontvázas temetkezés volt.

A temetkezéseket tehát alapvetően négy csoportra oszthatjuk kialakításuk és rítusuk szerint:

1. nem jól látható betöltésű csontvázas sír (1 db: 8. sír),
2. mély, jól látható betöltésű, négyzetes gödrű, szórt hamvas sírok (2 db: 5, 7. sírok),
3. nem jól látható betöltésű, ismeretlen alakú, szórt hamvas sírok (3 db: 2, 4, 6. sírok),
4. bolygatott, ismeretlen rítusú (valószínűleg szórt hamvas), nem látható betöltésű sírok (2 db: 1, 3. sírok).

Láthatjuk, hogy ez a felosztás alapjaiban két típust jelöl: a csontvázast és a szórt hamvas, melyen belül a sírgödör kialakítása és a betöltés jellege, illetve a sírok mélysége térhet el. Mindenesetre azt megállapíthatjuk, hogy a temető rítusát tekintve birituális. (Megjegyzendő, hogy az edényeket betöltésükkel együtt szedtük fel, úgyhogy jelenleg még nem tudjuk, hogy az edényekben vannak-e esetleg hamvak, tehát hogy beszélhetünk-e urnás sírokról.)

Felmerül a kérdés, hogy ezen változatok jelölhetnek-e kronológiai különbségeket esetleg? A leletanyag (gondolok itt főképpen a fémanyagra) jelenleg restaurálatlan, így végleges kronológiai következtetéseket nem kívánok levonni

Összegzésképpen megállapíthatjuk, hogy egy kis sírszámú, viszont annál gazdagabb temetővel van dolgunk. Általánosan jellemző a sírokra, hogy azokba rosszul égetett — sírkerámiát helyeztek nagyrészt — eltekintve egy-két jól égetett edénytől. Továbbá meg kell állapítani, hogy a sírok egymáshoz való elhelyezkedése nem mutat különösebb rendszert, a temetkezések egymástól 8–15 m-re

helyezkednek el, viszont található két olyan „sírpar”, melyek egymás közelében, de legalább 1 m-es szintkülönbséggel fekszenek (3–8. sírok és 5–6. sírok).

A temető az elsődleges megfigyelések alapján a 3–2. századra keltezhető (természetesen ez még a további kutatások fényében változhat), tehát a keleti kelta kulturális koiné időszakára, amely időszakot itt Dél-Borsodban a kelta–szkíta együttélés jellemez. Reményeink szerint a temető jól beilleszthető lesz a közelben fekvő Sajópetriben és Muhiban talált temetők sorába — melyek „lakosai” alapján véve gazdag leletanyaggal rendelkeznek — feltehetően a Sajó menti vaskereskedelemre épülő tevékenységük miatt.

A temető, így a lelőhely feltárásával már 2008. június 17-én befejeztük, viszont a rajzolás pontjaink műszeres bemérésére csak egy héttel később, 2008. június 24-én került sor. A lelőhelyet viszont még ekkor sem adtuk át, mivel tartottunk attól, hogy az egyébként elég mélyen „lehumuszolt” felszínünk alatt még rejtőznek sírok. Ezért a teljes terület megkutattuk fémkeresővel 2008. július 1-jén. A fémkeresőzés során újabb temetkezés már nem került elő, viszont találtunk egy meghatározatlan rendeltetésű bronz tárgyat, mely talán övtartozék lehetett.

Hejőpapi–Darvas-föld (Makoldi Miklós)

Hejőpapi–Darvas-föld lelőhelyen a SZÁV I. Kft (Debrecen, Szatmár u. 10.) V. kavicsbányájának bővítése előtt végzett a Herman Ottó Múzeum régészeti szondázó kutatást, melynek időtartama 3 munkanap volt (2008. december 2–4.).

Összesen 4 db kutatóárkot nyitottunk, különböző hosszúságban, 2,5 m szélességben. Az árkok humuszolása során megfigyeltük, hogy régészeti jelenségek, illetve régészeti leletanyag csak a két árokban jelentkezett méghozzá a leghosszabb 1. számú árokban (Ny felé eső árok), illetve a legrövidebb 4. számú árokban (K felé eső árok). A K-i árokban,

mindösszesen csak egy őskori edény maradványait találtuk (S9), melyet objektumhoz nem lehetett kötni, mivel a szubhumusz és a sárga altalaj találkozásától került elő.

Régészeti jelenségek (objektumok) kizárólag csak a Ny-i árokban kerültek elő, annak is csak a D-i végpontjától számított 43 m-en belül. Illetve egy szórvány cserép formájában, a déli végponttól számított 58 m-nél is észleltünk elpusztult régészeti jelenségre utaló nyomot.

A Ny-i árok D-i végében tehát 7 db értékelhető régészeti jelenség került feltárássra, melyek kelta kori településre utalnak. A 7 objektumból 5, egyszerű terménytároló gödör volt (S1; 2; 3; 5; 6), ezekből kettő az árok metszetalában jelentkezett (S1; 5), így azoknak csak az árokba eső részét tártuk fel. Az 4. és 7 számú jelenségek pedig egy tűzhely és a hozzá tartozó hamus-gödör voltak, melyről megállapítottuk, hogy csak néhányszor lehettek használatban.

Össességében megállapítottuk, hogy az 1. számú árok (Ny-i árok) D-i végében sűrűsödnek a jelenségek, ami arra utal, hogy a kelta település nagyobb része a vizsgált területtől délre, délnyugatra, illetve nyugatra helyezkedhet el. A lelőhelynek tehát az ÉK-i sarkát érintettük árkaikkal, nyugati és déli kiterjedéséről jelenleg információkkal nem rendelkezünk, azt csak további kutatással lehetne lehatárolni. Továbbá meg kell említenünk, hogy ezen kelta település kapcsolatban állhat a tőle 1,5 km-re északra elhelyezkedő Hejőpapi 073/5 hrsz. 3. lelőhely nevű lelőhellyel, melyen 2008 nyarán gazdag kelta temetőt tártunk fel.

Hejőszalonta–DNy-i külterület, 2. lelőhely (Csengeri Piroska)

A lelőhely 2004-ben, örökségvédelmi hatástanulmány készítése során vált ismertté. 2008. február 14-én helyszíni szemlét, majd március 4. és április 2. között próbafeltárást végeztünk a területén, mely a tervezett

„Hejőszalonta II. kavics és agyag” védőnevű bányatelken található. A próbafeltárás során húzott 5 kutatóárokban (809 m²) egy őskori, valamint egy szkíta kori település részletét, összesen 11 objektumot tártunk fel. A régészeti jelenségek a felületeken elszórtan helyezkedtek el. A feltárás után a lelőhelyet 1,78 ha nagyságúnak határoztuk meg.

Munkatársak: Homola G. Krisztina, Horváth Antónia, Hajdú István, Gál-Mlakár Viktor, Gyárfási József.

Hejőszalonta–DNy-i külterület, 5. lelőhely (Csengeri Piroska)

A lelőhely 2004-ben, örökségvédelmi hatástanulmány készítése során vált ismertté. 2008. február 14-én helyszíni szemlét, majd március 4. és április 2. között próbafeltárást végeztünk a területén, mely a tervezett „Hejőszalonta II. kavics és agyag” védőnevű bányatelken található.

A próbafeltárás alkalmával megnyitott 6 kutatóárokban (784 m²) egy őskori és egy szkíta kori település részletét, illetve egy császárkori (szarmata) temető rablott sírjait, összesen 16 objektumot tártunk fel. A régészeti jelenségek a felületeken elszórtan helyezkedtek el. A feltárás után a lelőhely bányatelekekbe eső részét 1,18 ha nagyságúnak határoztuk meg. D-i része átnyúlik a Hejőpapi, 073/5 hrsz. terület ÉK-i sarkába.

Munkatársak: Homola G. Krisztina, Horváth Antónia, Hajdú István, Gál-Mlakár Viktor, Gyárfási József.

Hidvégyardó–Nagy-Nyilas, 1. lelőhely (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 27-én. A községtől nagyobb távolságban, Ny–DNy-i irányban fekvő lelőhely a Sas-pataktól É-ra, a patakhoz közel helyezkedik el kb. 130 x 50 m-es területen. Felszínén elszórtan 4 db kerámiatöredéket (köztük egy vastag, széles peremű hombár

nagyobb peremtöredékét), valamint egy szerzőkövet és egy horzsakövet találtunk. A leletek császárkori germán településre utalnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

*Hidvégdó–Nagy-Nyilas, 2. lelőhely
(Csengeri Piroska)*

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 27-én. A községtől nagyobb távolságban, Ny–DNy-i irányban fekvő lelőhely a Sas-pataktól É-ra, a patakhoz közel helyezkedik el. Területét egy É–D irányú kisebb csatorna szeli ketté. Felszínén nagy sűrűségben találtunk őskori és császárkori kerámiatöredékeket (összesen 167 db-ot), valamint paticsot, egy pattintott követ és egy vassalak darabot. Felszíni kiterjedése kb. 350 x 160 m, iránya feltételezhetően ÉNy–DK-i. A leletek egy nagy kiterjedésű őskori és egy népvándorlás kori településre utalnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

*Hidvégdó–Nagy-Nyilas, 3. lelőhely
(Csengeri Piroska)*

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 27-én. A községtől nagyobb távolságban, Ny–DNy-i irányban fekvő lelőhely a Sas-pataktól É-ra helyezkedik el. Területén 14–15. századi kerámiatöredékeket (2 db) és egy vassalak darabot találtunk. Felszíni kiterjedését kb. 40 x 40 m-ben tudtuk meghatározni, iránya nem volt megállapítható. A leletek egy kisebb méretű, vagy a szántás által még nem bolygatott középkori településre utalnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Kazincbarcika–Felső-rétek (Kazincbarcikai Ipari Park), 1–3. lelőhely (Szolyák Péter–Hajdú Melinda)

A Kazincbarcikai Ipari Park megvalósításához kapcsolódóan Kazincbarcika, Felső-rétek területén az Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti Részének elkészítéséhez 2008 márciusában kötelezően előírt terepbejárást végeztünk. Ennek során a hulladékégető építésére kijelölt, vegetációval csekély mértékben fedett területen, a felszínen gyűjtött kerámiák és pattintott kövek, valamint a domborzati jelenségek alapján három különálló területet tudtunk lehatárolni, melyeket régészeti lelőhelyekként azonosítottunk. Mindhárom helyen őskori, Árpád kori és kora újkori kerámiákat, valamint őskori pattintott kovaköveket, és kőeszközök készítéséhez használt nyersanyagot találtunk.

Az 1. sz. lelőhely azonos a 2003. szeptember 25-én Jenei Anita és Paszternák István által megtalált és bejelentett lelőhellyel. A terület kb. 90%-a ma fedett a Vízműtelep építményei, a 26. sz. főút, a kiépített buszforduló és a ráhordott föld, törmelék, valamint zúzalékkő által. A lelőhely feltételezhető területe a domborzati jellemzők alapján kb. 300 x 150 m (NyÉNy–KDK x ÉÉK–DDNy).

A 2. és 3. sz. lelőhelyeket korábban nem regisztrálták, azonosításukat a terepbejárás tette lehetővé. A 2. sz. lelőhely, mely közvetlenül a vasút mellett terül el, ott, ahol a Sajó-folyó meandere északról a síneket a legjobban megközelíti, kb. 210 x 210 m maximális kiterjedésű. A terület ÉNy-i csücskében található magasfeszültségű villanyoszlop tengerszint feletti magassága 135,1 m.

A 3. sz. lelőhely központi része a 2. számútól DK-re kb. 300 m-re, Kazincbarcika Ny-i telkeitől Ny-ra, a 26. sz. főúttól pedig kb. 80 m-re É-ra terül el. Legnagyobb kiterjedése 230 x 230 m.

Komjáti–Malom-part (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 28-án. A községtől DNy-ra, közvetlenül a meglévő töltés mentén, a környezetéből kb. 1 m-re kiemelkedő dombháton a középső neolitikumból (bükki kultúra) származó régészeti leleteket találtunk. A 76 db kerámiatöredék, két nagyméretű paticsdarab, valamint a nagyméretű pattintott kő a felszínen nagy sűrűségben helyezkedett el. A leleteket 325 x 60 m-es, ÉK–DNy-i irányú területéről gyűjtöttük, a lelőhely iránya és nagysága azonban ettől eltérő is lehet.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Komjáti–Szokolóczy-féle telek (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 29-én. A Bódva bal partján, attól D-re, egy ÉÉK–DDNy irányú kiemelkedésen, 205 x 110 m-es területen néhány őskori vagy népvándorlás kori kerámiatöredéket gyűjtöttünk, melyek egykori településre utalnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Komjáti–Vadkert (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 29-én. A Bódva bal partján, attól D-re, egy egykori mederkanyarulat közvetlen közelében, 170 x 60 m-es, NY–K-i irányú területen elszórtan néhány őskori kerámiatöredéket találtunk. A leletek feltehetően bronzkori településről származnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Komjáti–Vadkert 2. (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. március 28-án. A Bódva bal partján, egy kisebb, K–Ny-i irányú kiemelkedésen elszórtan elhelyezkedő őskori (bronzkori?) kerámiatöredékeket gyűjtöttünk 110 x 170 m nagyságú területéről. A leletek őskori településre utalnak. Elképzelhető, hogy a Komjáti–Vadkert névvel illetett, korábban talált lelőhely leletei csupán másodlagos helyzetűek, és erről a dombról kerültek a mélyebb területekre.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Mád, Rákóczi u. 46. (Szörényi Gábor András)

Takarékszövetkezet épületének alapozásához kapcsolódóan régészeti megfigyelést végeztünk. A metszetalakban faszenes rétegződésből középkori és kora újkori leletek, valamint átégett foltokra bukkantunk. A további rétegvizsgálatok során megállapítható volt, hogy egy őskori leletekkel keltezhető réteget elfedve a középkorban (15. században) egy letaposott járósínt alakítottak ki. Az ehhez tartozó épület azonban a kutatott területen kívül, a mai utca alatt helyezkedhetett el. A vizsgált terület a középkori épületek mögötti közvetlen udvari tér volt, innen a patak irányába pedig a kertek helyezkedtek el, ahol egy víznyerő helyet is találtunk. A helyszín a kora újkorban kezdett erőteljesebben feltöltődni (ezt mutatják a ma is álló 17. századi eredetű épületek szintjei is). Ekkor elfedték a középkori szinteket, majd a 18–19. században végül teljesen beépítették, ezzel a település elnyerte mai arculatát.

Mezőnagymihály–Nagyecsér 20 kV-os légvezeték földkábelbe fektetése — Tűzok LIFE program (Szörényi Gábor András)

A Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei

Múzeumi Igazgatóság Herman Ottó Múzeuma 2008. augusztus–október hónapok során megelőző feltárásokat folytatott Mezőnagymihály–Nagyecsér térségében. A terület a Bükk Nemzeti Park Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzetében helyezkedik el, ahol a BNP a Tűzok LIFE (madárvédelmi program) keretében a tanyákat összekötő légvezetékeket földkábelbe helyezteti. A kivitelezési nyomvonal 11,8 km hosszú, ahol az előzetes örökségvédelmi hatástanulmány során 4 fix és 11 potenciális régészeti lelőhelyet határoltunk le. Négy helyszínen végeztünk közvetlen megelőző feltárást, illetve a kábelárok ásásához kapcsolódóan a potenciális lelőhelyeken túl a teljes nyomvonalon folyamatos régészeti megfigyelést végeztünk. Ez utóbbi során öt helyszínen figyeltünk meg régészeti jelenséget, melyeket megelőző feltárással fel is tártunk. Mindegyik kutatás során 1,5 m szélességben humusztoltunk, de a régészeti objektumnál a humusztolási sávot a teljes objektum szélességében kibővíthettük. A kutatásokat Szörényi Gábor András, Wolf Mária és Simon László régészek irányításával folytattak.

Mezőnagymihály–Batúz-tanya (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Wolf Mária.

A vezeték nyomvonalának ellenőrzése során Batúz-tanya közelében egy gödör metszetét fedeztük fel a kiásott árokban. Erre rábontva egy nagyméretű, méhkas alakú gödröt találtunk. Betöltésében meglehetősen sok, apró paticstörédeket leltünk, korhatározó lelet azonban nem került elő.

Mezőnagymihály–Farkastanya, Dél (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Szörényi Gábor András.

Kutatott nyomvonalhossz: 65 m.

A kábelárok régészeti megfigyelése során néhány objektum feltárását észleltük a metszetfalban. Az előzetes hatástanulmány során itt a

növényzeti fedettség miatt nem tudtunk felszíni leleteket gyűjteni, de a kiemelkedő dombhatár miatt potenciális lelőhelynek tartottuk. Ezek megtisztítása után kiderült, hogy újkori beásásokról van szó, ezért csak az árok által elvágott objektumok nyugati felét bontottuk ki. Két árkot, egy gödörkomplexumot és egy gödröt azonosítottunk, mindegyike újkori eredetű.

Mezőnagymihály–Kisgolyás-dűlő, Nyugat (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Wolf Mária.

A vezeték nyomvonalának kutatott hossza: 425 m.

A terület humusztolását 2008. augusztus 12-én kezdtük meg, és augusztus 21-én fejeztük be. Ezt követően szeptember 4–10. között végeztük az ásatást. A vezeték nyomvonalában 9 objektumot találtunk. Közülük négy cölöplyuk volt, amelyek bár egymás közelében helyezkedtek el, nem rajzoltak ki épület alaprajzot. A cölöplyukakból nem került elő leletanyag, így korukat nem tudtuk megállapítani. Kibontottunk továbbá egy U keresztmetszetű árkot is, amelynek korára ugyancsak nem derült fény.

Nagyméretű, méhkas alakú gödröt, valamint egy további nagyméretű objektumot, valószínűleg víznyerő gödröt bontottunk ki, melyeket a belőlük napvilágot látott leletanyag alapján császárkorinak határozhatunk meg.

Kiemelkedő jelentőségű egy késő bronzkori, nagyméretű, turbántekercses urna, amelyet teljes épségben leltünk meg.

Mezőnagymihály–Nagyecsér, Dél (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Wolf Mária.

A vezeték nyomvonalának kutatott hossza: 300 m.

A lelőhelyen 2008. augusztus 7-én kezdtük meg a humusztolást, amelyet augusztus 11-én fejeztünk be. Ezt követően 2008. augusztus

13–19. között végeztük az ásatást. A vezeték nyomvonalába 6 objektum esett, közülük 5 cölöplyuk volt. Korukat nem állapíthattuk meg, mivel leletek nem kerültek elő belőlük.

A területen mindössze egy nagyobb objektum látott napvilágot. Ez egy lekerekített négyszög alakú ház volt, melynek bejárata DNy-on helyezkedett el. A ház alja teknős, oldalfalai rézsűsek voltak. Tájolása ÉK–DNy-i volt. A házban hat cölöplyukat bontottunk ki, tűzhelyet, vagy kemencét azonban nem találtunk. A feltárás során meglehetősen sok állatcsont, cseréptöredék, kovapenge került elő. Az északi fal közepe táján pedig egy nagyobb edény több töredékére bukkantunk. A ház 4 x 4 méteres nagyságú, a lehumuszolt felszín alá 20 cm-re mélyült. A leletek alapján a házat a bronzkorinak határozhatjuk meg.

Mezőnagymihály–Nagyecsér, Észak (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Szörényi Gábor András.

Kutatott nyomvonalhossz: 450 m.

2008. augusztus 4-én kezdődtek a kutatások. A lelőhelyet az örökségvédelmi hatástanulmány terepbejárása során nagy intenzitású felszíni leletsűrűsödés jelezte. A lelőhely három oldalról egy széles vízfolyással védett és övezett. Eredetileg 610 m hosszban lett kijelölve a kutatandó nyomvonal, ezt a teljes hosszt 1,5 m szélességben le is humuszoltuk, de az utolsó (ÉK-i) 160 m-e jelenségmentesnek bizonyult, így ezen szakaszt át is adtuk a kivitelezés számára.

A humuszolást követően világossá vált, hogy a lelőhely déli, vízfolyáshoz közelebbi szakasza nagyon intenzíven használt, északabbra az objektumok foltjai fokozatosan ritkultak. A kutatott nyomvonalon 1,5 m szélességben volt lehetőség humuszolásra, de az objektumok esetében oldalra rá tudtunk bontani a szelvényfalra objektumszélességben. Az ásatások során összesen 180 régészeti jelenséget tártunk fel, ezek zömmel szarmata települési objektumok voltak, kisebb hányadában

szarmata, valamint középső bronzkor végi temetkezések. Öt szarmata veremházat találtunk, ezek közül különösen érdekes egy karószervezetes nagyméretű, feltehetően többszortatú, tapasztott padlójú ház, aminek közelben lévő párhuzamát a Hejőkürt–Lidl depó lelőhelyen tártuk fel 3 éve. A házakhoz kapcsolódóan nagyszámú tároló vermet találtunk, valamint három füstölőkürtöt. A keskeny nyomvonal ellenére jelentős a kürtők száma — ez nagyméretű településre utalhat, ahol nagyobb arányú élelmiszertartósításra volt igény. A nyomvonalon egy kutat tártunk fel, melynek az alján (a feltörő talajvízben) több, közel ép edényekre bukkantunk. A szarmata település ÉK-i szélén négy Ny–K-i tájolású csontvázas temetkezésre bukkantunk, ebből három erősen rablott és bolygatott volt, míg a negyedik teljesen ép. Ez utóbbiban egy, a váz bal oldalára helyezett vaskardra, valamint a medencére helyezett vastárgyra bukkantunk, melyeket in situ szedtünk fel. A fej mellé helyezett italmellékletes edény is teljesen épen került elő.

A lelőhely másik időhorizontja a középső bronzkor vége késő bronzkor eleje, amelynek csak temetkezési objektumait találtuk meg. Két körárkos, Ny–K-i tájolású sír volt, melyek közül az egyik teljesen rabolt volt, míg a másik csak részlegesen, így itt megállapítható volt, hogy zsugorított helyzetű fiatal férfi volt, akinek edényeit és lándzsáját a rablók nem vették észre, így azok elő is kerültek. A körárkos temetkezések mellé további két gyereksírt ástak az árkon belül, de ezek részben raboltak, részben pedig a magas fekvésük miatt teljesen elpusztultak a mezőgazdasági művelés során, így csak a sekély sírgödörük volt feltárható. A körárkon belül, valamint közvetlen mellette több urnás — hamvasztásos — temetkezésre is bukkantunk. Ezen csoport feltehetőleg néhány évvel, vagy évtizeddel később temetkezett ide, amikor még a körárkos sírok helye látható (nem erodált) és ismert volt, mint temetkezési hely.

A lelőhely kiterjedését közel lehatárolhatjuk, három oldalról az említett vízfolyás határolja, a negyedik határ a nyomvonal kutatása során vált ismertté. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a vízfolyástól délre, Nagyecser falu hely enyhe magaslatán szintén nagy intenzitású felszíni leletsűrűsödés utal császárkori lelőhely léteire, illetve a lelőhelyünk folytatására. A lelőhely kutatását 2008. október 31-én befejeztük.

Mezőnagymihály–Nagyólyás-tanya
(Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Szörényi Gábor András.

A kábelárok régészeti megfigyelése során egy cölöplyukas ház, valamint a kemencének metszetét észleltük. Az örökségvédelmi hatástanulmány során ezen területen eredményes terepbejárást nem végezhetünk a növényzeti fedettség miatt, de a kedvező domborzati adottságok révén potenciális lelőhelyként kezeltük. Az objektumra teljesen rábontottunk, melyről kiderült, hogy egy ÉNy–DK-i Árpád-kori ház. A kábelárok pontosan középen vágta el. 3x3 m-es négyszög alakú, ágasfás — szelemenés — szerkezetű. Egyik fő oszlophelye előkerült, a másik valószínűleg az árok ásásakor pusztult el. További négy oszlop-, illetve cölöphelyre is bukkanunk a házgödör szélén. Az északnyugati oldalához, a házon kívülről csatlakozott a kerek többszörösen megújított platnijú, de cseréptapasztás nélküli kemencéje. A ház és kemence betöltéséből kisszámú 12. század végi, 13. század eleji kerámiaanyagot gyűjtöttünk. A háztól délre egy objektum metszetét tapasztaltuk az árokfalban. Ennek kibontása során kiderült, hogy egy kerek újkori beásásról van szó. Egyéb régészeti jelenséget nem tapasztaltunk ezen a nyomvonalszakaszon. A csekély objektumszám alapján a feltárt házat egy Árpád-kori prédiális település részének tarthatjuk.

Mezőnagymihály–Nagyház-tanya (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Szörényi Gábor András.

A kábelárok régészeti megfigyelés során egy nagyméretű foltot észleltünk a metszetfalban, mely kevés paticcsal volt keverve. A gépi rábontás során egy szabályos nagyméretű ház foltja rajzolódott ki. Egy 5,2 x 3 m-es Ny–K-i tájolású téglalap alakú házat tártunk fel, kelta kerámiával keltezve. Ágasfászelemenés szerkezetre utal a házgödör két rövidebbik oldalában megtalált oszlophely. Az épületet egy nagyobb gödörkomplexum betöltésébe ásták, melyhez a ház déli hosszanti oldala csatlakozott. A környéken felszíni leletanyagot nem tudtunk gyűjteni részben a növényzeti fedettség, részben pedig az itt lévő marhatelep miatt. Ennek ellenére magányos, vagy igen ritkásan lakott kelta kori településről lehet szó, hiszen a nyomvonal ezen szakaszán további objektumokra nem bukkanunk.

A feltárásokon és a régészeti megfigyelésekben részt vettek Gál-Mlakár Viktor, Horváth Antónia és Nagy Zoltán ásatási technikusok.

Mezőnagymihály–Nagy-tanya, Kelet
(Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Simon László–Wolf Mária.

Kutatott nyomvonalhossz: 190 m.

A lelőhelyen 3 nap alatt elvégzett humuszolás (2008. augusztus 4–6.) után 3 munkanap alatt (2008. szeptember 29–október 1.) egy császárkori településhez tartozó objektumcsoport (S1–3, 5–8, 10), valamint 3 bronzkori (S4, 6, 13) egy újkori (S11) és egy bizonytalan korú (S9) árok részleteit tárhatuk fel a 1,5 m széles, ill. az objektumoknál rábontásokkal szélesített nyomvonalszakaszon. A császárkori objektumok közül 1 árok-részlet volt, míg a többi tároló gödör. Közülük az egyiket (S7) metszi a lelet nélküli S8 objektum, amelyről betöltése alapján valószínűsít-

jük, hogy szintén a császárkori településhez tartozhatott. A leletanyag meglehetősen szegényes, zömében kerámia, és néhány állatcsont. A császárkori objektumok közül több *terra sigillatát* is tartalmazott. A környező dombos terület bejárásakor hasonló leletek kerültek elő.

Mezőnagymihály–Salamon-tanya (Szörényi Gábor András)

Ásatásvezető: Wolf Mária.

A vezeték nyomvonalának kutatott hossza: 860 m.

A területet az örökségvédelmi hatástanulmány potenciális lelőhelynek nyilvánította. A vezeték nyomvonalának ellenőrzése során 2008. augusztus 15-én, a kiásott árokban több objektum metszetét fedeztük fel. A szerződés értelmében 2008. augusztus 18-án megkezdtük az objektumokra a rábontást, majd 2008. augusztus 19-től a lelőhely ásatását. A 2008. október 21-ig tartó munka során 66 objektumot tartunk fel. Az objektumok két csoportban, egymástól 200–250 métere helyezkedtek el. A vezeték árka átvágott egy, a környezetéből kissé kiemelkedő dombot, melynek aljában mocsaras, vizenyős terület helyezkedett el. A vízjárta terület határait a vezeték árkában jól meg lehetett figyelni.

A feltárt objektumok nagy többsége két korszakból, a neolitikumból, illetve a római császárkorból származott. Kibontottunk továbbá két árokrészletet is, amelyek nagy valószínűséggel újkoriak voltak, és vízelvezetésre szolgáltak. Az objektumok legnagyobb része méhkas alakú, illetve tölcséres szájú gödör volt, belőlük állatcsonton, cseréptöredéken kívül obszidián és kovaszilánkok, csiszolt kőbaltatöredékek, patics látott napvilágot.

Kiemelkedő jelentőségű egy nagyméretű kút (S 30), amelynek agyaggal betapasztott vesszőfonatból álló szerkezete volt. A kutat a belőle előkerült leletek (bekarcolt díszű, inkusztált cseréptöredékek, obszidián és

kova szilánkok) alapján a bükki kultúrába tartozónak határozhatjuk meg.

A császárkori leletek közül egy kemencét, valamint egy kerek gödörhöz kapcsolódó, erősen kiégett kürtöt emelhetünk ki. Ez utóbbi rendeltetése egyelőre nem tisztázott. Hasonló objektumot más lelőhelyeken, többek között a jelenlegi munka során feltárással került Nagyecsér–Északon is feltártak.

Miskolc–Diósgyőri vár, Huszár-vár (Lovász Emese)

A 2008-as ásatás során az eddig feltárt 20 x 7 m-es területen elbontottuk az omladékrétegeket, megkerestük a fő- és osztófalak alapozását, értelmeztük a teljes épületet.

Elbontottuk az I. helyiség peremes tűzhelyét, (ezt a későbbiekben rekonstruáljuk) és feltártuk az alatta lévő rétegeket.

A helyiségeken belül kutatóárokkaal tisztáztuk a korábbi rétegeket: mindkét esetben Árpád-kori cseréptöredékek kerültek elő 180–200 cm mélységből. A feltárt falszakaszokat letisztítottuk az omladéktól, és előkészítettük az állagmegóvásra.

Ásatási területünket É-i irányban bővítettük, nem jutottunk azonban el közvetlenül a volt pajtaépület (jelenleg WC, mosdó) faláig, mert az itt előkerült II. számú épület egymásra rétegződésének feltárása a tervezettnél bonyolultabb feladatot jelentett. Megállapítottuk, hogy a Déryné-ház építését megelőzően állt itt egy épület, melynek pincéjéből nagy mennyiségű betöltést találtunk, benne legalább két, 18. századi elbontott kályha maradványaival, sok kerámiával. Ennek az épületmaradványnak az elbontására nem került sor az ideai ásatási szezonban, bontása mindenképpen szükséges, lévén a várból származó faragott kövek is beépítésre kerültek ide, csakúgy, mint a Déryné-ház esetében.

K-i irányban megállapítottuk, hogy a 6. számú kőfal, mely a kerek torony (?) előtt húzódik, tovább halad az udvar irányában, és

nagy valószínűséggel egy harmadik épület alapozásának maradványa, nem függ össze a 15. századi Huszárvár két helyiségével.

A Huszárvár két helyiségből álló Ny-i része teljesen feltártnak tekinthető, az épület D-i és Ny-i fala a jelenlegi kerítés beton alapja alatt húzódik.

Arról viszont, hogy volt-e másik épület, illetve tényleg csak ennyi volt-e a Huszárvár, csak az udvar egészének feltárása után nyilatkozhatunk.

Pekupa–Dobódel–Kertalja (Csengeri Piroska)

Az ismert lelőhelyen örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan végeztünk terepbejárást 2008. április 9-én. A domb É-i szélén nagy mennyiségű középkori leletet, míg teljes területén kevés őskori leletet (kerámiatöredékeket, kova és obszidián pattintékot) találtunk — kivéve annak Ny-i részét. Feltételezhető, hogy az intenzív középkori település a domb É-i felén létezett, míg az őskori település nagyobb területre terjedt ki. A domb 10 m-re emelkedik ki a környező felszínből, É és ÉK felé határozott esésű, így valószínű, hogy a Potranyik-patak Ny–K-i irányú szakaszától közvetlenül D-re található területekre már nem terjedtek ki a régészeti korok települései. A domb É–ÉK-i lejtőin valószínűleg az erózióknak köszönhetően találunk nagy mennyiségű középkori kerámiatöredéket és követ.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Sajókaza–Papszer (Szörényi Gábor András)

A műemlék református templom keleti szomszédságában épület alapozása során végeztünk rétegmegfigyeléseket. Az árok metszetében 17. századi leletanyagot találtunk, de objektum nem volt hozzá köthető. A kora újkori kerámiák a közelben lévő középkori/kora újkori településből származó másodlagos helyzetű leletek. Az alapárokban

ezen kívül egy őskori eredetű, kiégett oldalfalú gödröt azonosítottunk.

Sajónémeti–Vár-hegy (Szörényi Gábor András)

Kora téli időszakban készítettük el a vár mikrodomborzati felmérését, Nagy Zoltán régésztechnikussal, Luby Viktor és Simon József egyetemi hallgatókkal. A felmérés során lézeres mérőállomással 737 mért pontot vettünk fel. Az objektumban összesen 11941 m²-t mértünk fel. A markáns terepi elemekkel bíró vármag és elővédek területén általában 2 x 2 méterenként vettünk fel pontokat, a külső, váron kívüli terep felmérésénél pedig ritkábban.

A terepi elemek alapján egy 13–14. századra jellemző nemesi várral számolhatunk. A markáns méretei és formája (10 m-es meredek kiemelkedés) felteszik a kérdést, hogy nem egy mottéról van-e szó? A várat három oldalról őrző háromszög alakú elővédművek kuriózumnak számítanak, formájuk alapján gyanús, hogy későbbi, 15. századi rendszerek. Ugyancsak efelé mutat a nyugati előretolt elővédmű, mely analógiák alapján (Zagyvafő) szintén 15. századi eredetű lehet.

Sajószentpéter és Sajóecseg között, a „vasúti őrháztól északra” elnevezésű lelőhely, illetve Sajószentpéter, 26. sz. főút, 2. lelőhely (Csengeri Piroska)

A lelőhelyek megelőző feltárására a 26. sz. főút négy nyomúsítása kapcsán került sor 2008. április 28. és július 11. között. Az ásatás utolsó szakaszában bebizonyosodott, hogy a két egység egy lelőhely része, melyet Sajószentpéter–Vasúti őrháznak nevezünk el. E lelőhely a Sajószentpéter és Sajóecseg között húzódó, mintegy 2,5 km-es dombvonulaton helyezkedik el.

A feltárás során 22966 m² területet nyitottunk meg, melyen 483 stratigráfiai egység került elő. A települési nyomok a középső

neolitikumból (AVK 2. fázis, illetve bükki kultúra), a késő bronzkorból, a vaskorból (szkíta kor?), valamint a császárkorból (3. századi germán település) származnak — hulladékkal, omladékokkal feltöltött gödrök, gödörkomplexumok, oszlophelyek, földbemélyített házak, temetkezések, természetes betöltődésű, szabálytalan gödrök.

A feltárási terület É-i széléhez közel, a dombvonulat ÉK-i lábánál egykori vízfolyás feltöltődött medrét találtuk, melyből nagy mennyiségű 16–17. századi lelet került elő. Feltevésünk szerint a tárgyak egy folyami átjáró/híd közelében eshettek a vízbe.

Munkatársak: Homola G. Krisztina, Horváth Antónia, Hajdú Melinda, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József, Gál-Mlakár Viktor, Szolyák Péter.

Sajószentpéter–Kápolnai út alja (Csengeri Piroska)

A lelőhelyet hatástanulmány készítése során, 2008. szeptember 3-án fedeztük fel. A Sajószentpéter, 2952 hrsz. terület szomszédságában, a Sajószentpéterről Sajókápolnára vezető út DK-i oldalán helyezkedik el. A régészeti bejárás idején a területet embermagaságú napraforgó fedte. A közepes megfigyelési lehetőségek ellenére az úthoz közel eső dombos részen elszórtan elhelyezkedő kerámiatöredékeket gyűjtöttünk. Ez alapján egy nagyobb kiterjedésű késő középkori települést feltételezünk a területen, mely a dombvonulat hosszirányával megegyezően ÉK–DNy-i irányú lehetett.

Munkatárs: Hajdú István.

Szögliget–Hadi út alja (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. március 28-án. A Bódva jobb partján, közvetlenül a meglévő töltés mellett, 90 x 25 m-es, ÉNy–DK-i irányú területen nagy mennyiségű késő bronzkori (Kyjatice-kultúra?) és egy népvándorlás kori

kerámiatöredéket találtunk, melyek egy őskori, valamint egy népvándorlás kori település meglétére utalnak a területen. A lelőhely iránya nem állapítható meg pontosan.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Szögliget–Potranyik-patak partja (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. március 27-én. A Potranyik-pataktól Ny-ra a sarjadó gabonában néhány őskori kerámiatöredéket találtunk elszórtan egy kb. 110 x 40 m-es területen. A lelőhely iránya nem megállapítható, feltehetően egy még kevésbé bolygatott település rejtőzik itt a föld alatt.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Szögliget–Szádvár (Gál-Mlakár Viktor)

2008 szeptemberében a Szádvárért Baráti Kör kezdeményezésére és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal valamint a Herman Ottó Múzeum szakmai koordinálásával megkezdődött hazánk legnagyobb alapterületű várának ideiglenes állagvédelme. Ebben az évben a vár egyik jellegzetességének számító kör alaprajzú rondellájának, a Lisztes-bástyának az állagvédelmét kezdtük meg.

A rondella belső területén eltávolítottuk a falak mellett felhalmozódott több évszázados törmelékréteget. Ennek a munkafolyamatnak a során csak addig a szükséges mélységig hatoltunk le, amíg az állagvédelemhez szükséges ép falsíkok, falmagok felszínre nem kerültek. Régészeti kutatás hiányában a mélyebben húzódó még érintetlen rétegeket nem kívántuk megbolygatni. Ezzel párhuzamosan megtisztítottuk a falak koronáját, és síkjait a rajta meglepedett növényzettől és földrétegtől.

A kutatás során három, kifelé szűkülő nyílással rendelkező lőrés maradványait találtuk meg. A rondella középtengelyében

elhelyezkedő lórést, jó állapota folytán sikerült teljes egészében rekonstruálnunk.

Tokaj–Rákóczi vár (Makoldi Miklós)

A Bodrogköz hajdani csücskében, a Tisza és Bodrog mai torkolatától 1 km-rel északabbra elhelyezkedő tokaji Rákóczi vár régészeti kutatása 2007-ben kezdődött meg. Azelőtt semmilyen régészeti kutatás nem folyt a területen, így annak pontos helyzete, kiterjedése sem volt ismert, mindössze egy valaha létezett ágyúkazamata (Merítő-bástya) egyetlen még földfelszín fölött lévő lórése hirdette az utókor számára az erősség DNy-i sarkának helyét.

A Tokaj város főterétől légvonalban alig 1 km-nyire lévő vár kutatása az elmúlt négy évben viszont nagyot haladt előre — sikerült azonosítani több fontos épületet, várfalat. Ez nagyrészt annak köszönhető, hogy az erődítményről számos 16–17. századi metszet, alaprajz, illetve látkép maradt fenn, az írásos forrásokat pedig 1995-ben Détshy Mihály foglalta össze a Tokaj Várostörténeti Tanulmányok II. kötetében.

Ezen források segítségével, már 2007-ben azonosítani tudtuk a vár keleti ágyútoronyát (az 1530-as években épült „Vasaló-bástyát”), a külső vár DNy-i sarokbástyájának ágyúkazamatáját („Merítő-bástya”). Ez utóbbiról elképzelhető, hogy a Némethy Ferenc által az 1550-es, 60-as évek körül kiépített külső vár egyik ó-olasz bástyája. A belső várban pedig azonosítani tudtuk a legkorábbi épületet, a lakótorony alapfalait, illetve megtaláltuk a belső vár kerítőfalának ÉK-i rondelláját is.

A 2007-es évad ásatai tájékozódó jellegűek voltak, céljuk inkább az épületek azonosítása volt, de nem törekedtünk a stratigráfiai helyzet meghatározására, lényegében csak a falak tetejét bontottuk ki.

A 2008-as évadban ezzel ellentétben arra törekedtünk, hogy a már ismert tények tudatában, célzott módon, újabb épületek pontos helyzetét tudjuk meghatározni és ezen épüle-

tek feltöltésének rétegtanát is tisztázzuk. Ennek köszönhetően kevesebb épületet azonosítottunk, viszont megdöbbentően sok 16–17. századi lelet került felszínre. Volt olyan rétegünk (S58), ahol 3 négyzetméternyi területről, fél méter vastagságban 5 ládányi leletanyag került elő, közte több ezüstpénz, kályhacsempe, üvegtárgy és rengeteg kerámia. Ezen leletanyag restaurálása már megtörtént, csak ebből a rétegből több mint 10 db kiegészíthető edény töredékei láttak napvilágot.

A 2008-as évben (2008. június 30.–november 15.) főképpen a belső vár területére koncentráltunk. Az év legnagyobb eredménye az volt, hogy sikerült megtalálnunk a K-i ágyútorony in situ küszöbkövét — bejáratát —, valamint azonosítottuk az ágyútoronyot és a belső várat összekötő 7,5 méter széles kőhíd maradványait, illetve a belső vár keleti palotaszárnyának keleti falát. Továbbá kutattunk a korai lakótorony belsejében is, ahol megtaláltuk a korabeli padlószintet. A váratlan meglepetést a nyugati palotaszárny kutatása szolgáltatta, ugyanis itt több fő és osztófalat is azonosítani tudtunk. Ezen falakon belül 4 temetkezésre bukkantunk számos reneszánsz épületfaragvány, aranyozott lószerszámdísz, illetve üvegkehely fém talptöredékének társaságában. A leletek talán az eddig azonosítatlan palotakápolna közelségére utalhatnak. Továbbá a belső vár déli részén nyitott szondánkban előkerült több mint 40 db kétszer hornyolt gótikus épületfaragvány, illetve a kerítőfal DK-i rondellája is, melyet a 17. században lőportoronnyá alakítanak. Ezen épület belső járószintjéről számos más lelet társaságában előkerült egy talán Bethlen Gábort ábrázoló alakos kályhacsempe is. Továbbá a 614. telken is végeztünk kutatásokat. Ez a telek egy útként nyilvántartott árok, melyet feltételezhetően II. Rákóczi Ferenc ásattott 1705 tavaszán azért, hogy a felrobbantott váron még a tavaszi árvizet is keresztülvonassa. Sajnos ezen a telken a vastag feltöltési ré-

tegek miatt régészeti korú réteget nem találtunk, csak egy 19. század eleji halászkunyhó kőalapozása került elő.

A 2008. évet ennek ellenére még a 2007-esnél is sikeresebbnek könyvelhetjük el, tekintve az előkerült falak, épületek jó állapotát, felszínközelségét, a magasan álló falakat, illetve a szenzációsnak mondható, esetenként magas művészi értékkel is bíró leletanyagot. Ebből, a 2007–2008-ban előkerült szép anyagból nyílt kiállítás a Tokaji Múzeum földszinti kamaratermében, 2009 május 30-án, mely azóta is megtekinthető és anyaga folyamatatosan frissül.

Tornanádaska, Dél (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 27-én. A községtől közvetlenül D-re a mezőgazdasági művelésű kisebb parcellák területén, kb. 470 x 30 m-en jó megfigyelési körülmények között kevés népvándorlás kori, Árpád-kori és 15. századi leletet gyűjtöttünk, melyek a felszínen elszórtan helyezkedtek el. A lelőhely nagy része feltehetően a jelenlegi település alatt, északabbra húzódik.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Tornanádaska–Elháza (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. február 27-én. A községtől K-re, a 27. sz. főút és a Bódva jobb partja között elterülő szántóföldön a Keresztől DNy-ra, a főút közelében kb. 100 x 30 m-es területen elszórtan 30 db kelta kori vagy kora császárkori kerámiatöredéket (köztük egy korongolt, lyukas fenekű edény alját) és 4 db vassalakat gyűjtöttünk. A lelőhely pontos felszíni kiterjedését a környező területek nö-

vénzeti fedettsége miatt nem tudtuk meghatározni.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Tornaszentandrás–Kender-föld (Csengeri Piroska)

A lelőhely örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódó terepbejárás során vált ismertté 2008. március 27-én. A Juháspataktól D-re, nagyjából 235 x 90 m-es, Ny-K-i irányú területen egy darab őskori, valamint nagy mennyiségű 17–18. századi régészeti leletet gyűjtöttünk, melyek feltehetően egy bolygatott őskori, valamint egy nagy intenzitású kora újkori településre utalnak.

Munkatársak: Hajdú Istvánné, Hajdú István, Nagy Zoltán, Gyárfási József.

Vadna–Vár-tető (Szörényi Gábor András)

Lombhullatást követően mikrodomborzati felmérést végeztünk a vadnai huszita várban Nagy Zoltán régésztechnikussal, Luby Viktor és Simon József egyetemi hallgatókkal.

A felmérés során lézeres mérőállomással 431 mért pontot vettünk fel. Az objektumban összesen 6027 m²-t mértünk fel. A markáns terepi elemekkel bíró vármag és sánc területén átlagban 2 x 2 méterenként vettünk fel pontokat, a külső, váron kívüli terep felmérésénél pedig ritkábban. A régészeti értelmezhető terepelemek töréspontjait összekötve vonalas összesítő térképen ábrázoltuk a vár meglévő felszíni elemeit. A mikrodomborzati felmérés alapján egyértelművé vált, hogy egy a 13–14. századra jellemző terepi adottságokkal rendelkező, valószínűleg kismemesi várról van szó (jellegzetes elhelyezkedés, méret, központi belső, sáncárok), melyet a 15. század huszitái újrahasznosítottak.

A kutatást szisztematikus leletgyűjtéssel egészítettük ki.